

Nr 36

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av sammansättningsverkstad för ammunition m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen nr 121 till 1962 års riksdag har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 mars 1962, föreslagit riksdagen att godkänna de förslag till ammunitionssammansättningsverksamhetens ordnande m. m. som av departementschefen framlagts i nämnda statsrådsprotokoll.

I två likalydande vid 1962 års riksdag väckta motioner, den ena inom första kammaren av herr *Göran Karlsson m. fl.* (I: 647) och den andra inom andra kammaren av herr *Almgren m. fl.* (II: 806), har hemställts att riksdagen måtte besluta en sådan ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 121, att den föreslagna sammansättningsverkstaden förlägges till Eckersholms kronopark inom Tenhults kommun, i stället för till Vingåker, som i propositionen föreslås.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen I: 647.

Departementschefens anförande återfinnes i propositionen å s. 14—18.

Efter förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1958 års riksdag att en verkstad för sammansättning av ammunition skulle uppföras och anvisade 1,0 milj. kr. för att påbörja denna. Sammanlagt har riksdagen för budgetåren 1958/61 beviljat 4,2 milj. kr. för anläggningsarbeten och 1,0 milj. kr. för maskinanskaffning för den ifrågavarande sammansättningsverkstaden. Det har härvid förutsatts, att ammunitionssammansättning skulle skiljas från förrådshållning och överföras till andra lokaler. Den av staten bedrivna sammansättningsverksamheten skulle övertas av fabriksstyrelsen och en för fredsdrift avsedd sammansättnings- och revideringsverkstad skulle uppföras i södra Sverige. Sedan den föreslagna nya verkstaden uppförts, skulle de hittillsvarande sammansättningsverkstäderna nedläggas (1955 års förslag).

Det visade sig av olika anledningar svårt att genomföra 1955 års förslag. Främst medverkade härvid svårigheten att förvärva lämpligt markområde för den nya sammansättningsverkstaden. Överbefälhavaren fann det därför

vara angeläget att undersöka — bl. a. med hänsyn till 1958 års försvarsbeslut — om de förutsättningar som låg till grund för förslaget allttjämt var hållbara.

Frågan om uppförande av ammunitionssammansättningsverkstaden togs ungefär samtidigt upp av riksdagens år 1960 församlade revisorer. I sin berättelse (§ 12) ifrågasatte revisorerna riktigheten av att fullfölja planerna på att uppföra en ny ammunitionssammansättningsverkstad. Riksdagen fattade beslut i överensstämmelse med förslag av statsutskottet (SU 116). Utskottet, som inhämtat att överbefälhavaren framlagt förslag i ämnet, uttalade att överbefälhavarens överväganden och Kungl. Maj:ts ställningstaganden i anslutning därtill borde redovisas för riksdagen innan åtgärder vidtogs för ett fullföljande av projektet.

Med anledning av verkställd utredning har överbefälhavaren föreslagit viss ändring av 1955 års förslag till sammansättningsverksamhetens ordnande i fred. Det modifierade förslaget innebär bl. a. att verksamheten skall bedrivas förutom vid planerad verkstad i södra Sverige — lydande under försvarets fabriksstyrelse — även vid armétygförvaltningens verkstad i Norrland, vilken främst skall avses för del av revideringsverksamheten.

Det är enligt departementschefen väsentligen tre synpunkter som bör inverka på bedömandet av här ifrågavarande spørsmål, nämligen säkerheten vid explosivämneshantering, beredskapskravet — såväl personellt som materiellt — på sammansättningsverksamheten samt företagsekonomien vid berörda verksamhet.

Vad angår säkerheten vid explosivämneshantering anser departementschefen det vara ett oavvisligt krav att den del av sammansättningsverksamheten som omfattar riskbetonad hantering icke får äga rum i samma utrymme som sammansatt ammunition förrådshålles i. De båda andra väsentliga faktorerna står enligt departementschefen i visst motsatsförhållande till varandra. Verkställd utredning visar, att centralisering av sammansättningsverksamheten till en verkstad är bästa sättet att nedbringa driftkostnaderna i fred. Ökade transportkostnader för revidering av förrådshållen ammunition kommer dock att uppstå som följd av en centralisering. Särskilt påtagligt blir detta vid transport av ammunition från Norrland. Produktionsvolymen vid den fredstida ammunitionssammansättningen motiverar också att denna koncentreras till en verkstad, som om möjligt även bör kunna användas för annan likartad verksamhet. Den sammansättningsverksamhet som bedrivs i fred måste vara så utformad och organiserad att man snabbt och smidigt kan övergå till krigsproduktion, vilken mångfaldigt överstiger fredsproduktionen. De förhållanden som sammanhänger med produktionen i krig blir således avgörande för det antal verkstäder som skall planeras och utbyggas. I vilken utsträckning dessa verkstäder skall tagas i anspråk för fredsdrift måste i sin tur avgöras med hänsyn till fredsökonomiska förhållanden.

Mot denna bakgrund anser departementschefen det av överbefälhavaren år 1960 framlagda modifierade förslaget vara lämpligt. Förutsättningarna för att snabbt öka tillverkningskapaciteten i ett skärpt läge bli gynnsammare, om verksamheten i fred bedrivs vid två statliga verkstäder i stället för, såsom enligt 1955 års förslag, på en plats. Genom denna lösning har beredskapskravet, bl. a. beträffande yrkeskunnig personal, kunnat tillgodoses avsevärt bättre än i 1955 års förslag. Fabriksstyrelsen har även ansett att de fredsekonomiska synpunkterna blivit beaktade, vilket statskontoret anslutit sig till. Härigenom har enligt departementschefen de två väsentligaste intressefaktorerna kunnat förenas eller i varje fall balanseras. Detta förhållande anser departementschefen talar för projektets allmänna lämplighet.

Såvitt avser lokaliseringen av den nya sammansättningsverkstaden förordar departementschefen den av fabriksstyrelsen föreslagna förläggningen till kronopark i Vingåkerstrakten. Detta alternativ anses överlägset från säkerhetssynpunkt. Departementschefen tillmäter också stor betydelse åt det faktum att Vingåkersalternativet ger de utvecklingsmöjligheter som framtida krigsmaterieltillverkning kan komma att kräva. Härtill kommer att fabriksverkets kostnader blir ca en miljon kronor lägre i Vingåkersalternativet. En förläggning av verkstaden till Tenhult skulle innebära, att gällande säkerhetskrav för explosiva varor inte helt kan tillgodoses ens då driften startas. Mot förslaget att driva en mindre verkstad i Norrland har departementschefen ej funnit anledning till erinran. Han föreslår sålunda, att fredsverksamheten i vad avser sammansättning och revidering av ammunition förlägges dels till en ny verkstad i Vingåkerstrakten, avsedd för sammansättning och viss revideringsverksamhet, dels till en befintlig verkstad i Norrland, avsedd för ytterligare revideringsverksamhet m. m. Även denna verkstad anses böra lyda under fabriksverket.

Kostnaderna för en ny sammansättningsverkstad i Vingåker har senast angivits till 7,8 milj. kr. i 1959 års prisläge. Fabriksstyrelsen bedömer nu, att totalkostnaden för den nya sammansättningsverkstaden i Vingåkerstrakten med hänsyn till inträffade prisstegringar kommer att bli högre. Inom kostnadsramen kan ej heller inrymmas kostnad för erforderlig komplettering av Norrlandsverkstaden, vilken uppskattats till 950 000 kr. Totalkostnaden för båda verkstäderna beräknas nu uppgå till ca 10 milj. kr. De medel som redan ställts till Kungl. Maj:ts förfogande beräknas vara tillräckliga för möjlig anläggningsverksamhet under nästa budgetår. Vid bifall till departementschefens förslag till sammansättningsverksamhetens ordnande i fred beräknas således $(10 - 5,2 =) 4,8$ milj. kr. komma att erfordras under budgetåren 1963/64 och 1964/65. Departementschefen förutsätter att medel som riksdagen anvisat för uppförande av sammansättningsverkstad för ammunition enligt Kungl. Maj:ts bestämmande skall få utnyttjas för i det föregående angivna arbeten.

Utskottet vill erinra om att sedan försvarets fabriksstyrelse i enlighet med överbefälhavarens förslag begärt medel för en ammunitionssammansättningsverkstad i fred med placering i Tenhults kommun har efter propositioner i ämnet 1958, 1959 och 1960 års riksdagar anvisat anslag med sammanlagt 5,2 milj. kr. för genomförandet av en första etapp av utbyggnaden i fråga. Frågan upptogs emellertid till behandling av 1960 års statsrevisorer. Revisorerna ifrågasatte, om projektet borde komma till utförande och framhöll att säkerhetsfrågan, som tillmätts särskild betydelse, syntes kunna lösas på ett tillfredsställande sätt i anslutning till de nuvarande bergverksstäderna. I anledning av vad revisorerna anfört framhöll riksdagen, att en rad olika faktorer inverkade på bedömningen av detta spörsmål, såsom ekonomiska och produktionstekniska faktorer liksom säkerhetsskäl och beredskapssynpunkter. Med hänsyn till den betydande investering, som anläggandet av den nya sammansättningsverkstaden representerade, vore det angeläget, att den lösning man stannade för utgjorde en riktig avvägning mellan dessa olika faktorer. Med hänsyn till frågans svårbedömbara karaktär och investeringens storlek ansåg riksdagen, att resultatet av en av överbefälhavaren gjord ytterligare prövning av spörsmålet liksom Kungl. Maj:ts ställningstaganden i anslutning därtill borde redovisas för riksdagen, innan åtgärder vidtoges för ett fullföljande av projektet.

Verkställd förnyad utredning ger vid handen, att det föreligger ett oavvisligt behov av att den del av verksamheten, som omfattar riskbetonad explosivämneshantering, icke fortsättningsvis bör få äga rum i samma bergutrymme, där sammansatt ammunition förrådshålles. Utskottet vill därför tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition nr 121 till 1962 års riksdag, i vad den samma avser fullföljande av riksdagens beslut att uppföra en central ammunitionssammansättningsverkstad och har icke något att erinra mot förslaget att driva en mindre verkstad i Norrland.

Beträffande lokaliseringen av den nya sammansättningsverkstaden ha vid myndigheternas undersökningar framkommit två alternativ, det ena avseende förläggning till Ubbarp inom Tenhults kommun och det andra till Sävstaholms kronopark i Vingåkerstrakten. Departementschefen har föreslagit, att den nya verkstaden förlägges till kronopark i Vingåkerstrakten. Detta lokaliseringsalternativ anses dels vara överlägset från säkerhetssynpunkt, dels ge de utvecklingsmöjligheter som framtida krigsmaterielltillverkning kan komma att kräva. Härjämte skulle fabriksverkets kostnader bli ca 1 milj. kr. lägre än vid förläggning till Ubbarp.

I de i anledning av förenämnda proposition vid förra årets riksdag väckta motionerna har yrkats att verkstaden i fråga förlägges till ett tidigare icke berört område, nämligen Eckersholms kronopark inom Tenhults kommun, vilken förläggning anses böra vara godtagbar ur säkerhetssynpunkt. Vid en lokalisering till Eckersholm bortfalla kostnaderna för marklösen, vilka vid det i propositionen redovisade Ubbarpsalternativet utgjorde 350 000 kr.

Utskottet har tillsammans med representanter för fabriksstyrelsen, armétygförvaltningen och sprängämnesinspektionen besökt såväl den föreslagna förlägningsplatsen i Vingåker som Eckersholms kronopark. Yttranden över föreliggande motioner ha inforrats från överbefälhavaren, försvarets fabriksstyrelse och sprängämnesinspektionen. Innehållet i dessa yttranden är av sådan natur, att någon fullständig redovisning av desamma icke här kan lämnas.

Enligt överbefälhavaren kan en lokalisering till såväl Tenhult som Sävstaholm godtagas ur operativ synpunkt. Av vissa skäl anses dock en förläggning till mellersta Sverige vara att föredraga.

Fabriksstyrelsen framhåller, att på grund av pensionsavgång ca 40 man av vid nuvarande verkstad i Tenhult sysselsatt personal beräknas kvarstå i tjänst vid tidpunkten, då en eventuell förflyttning blir aktuell. Av dessa bo för närvarande 18 i Tenhult och återstoden i Jönköping-Huskvarnaområdet. Ur företagsekonomiska och utvecklingsmässiga synpunkter är Vingåkersalternativet enligt styrelsen att föredraga med hänsyn bl. a. till de möjligheter, som därvid uppkomma att samordna administration och drift vid Åkers krutbruk och den nya verkstaden. Med hänsyn till terrängförhållanden m. m. beräknas anläggningskostnaderna (i prisläge januari 1962) till 12,67 milj. kr. vid lokalisering till Eckersholm, medan motsvarande kostnader i Vingåkersalternativet uppgå till 8,8 milj. kr.

Sprängämnesinspektionen har med anledning av utskottets remiss rekognoscerat det i motionerna föreslagna området på Eckersholms kronopark. Särskilt från synpunkten av rådande snabba tekniska utveckling inom det militära explosivvaruområdet förordar inspektionen Vingåkersalternativet men framhåller, att en fabrik av föreslagen storlek kan förläggas till Eckersholm utan att befintlig civil bebyggelse behöver exponeras för risker av oantagbar storlek. Länsstyrelsens dispens erfordras dock från gällande säkerhetsbestämmelser, vilka innebära att tillverkning av sprängladdad ammunition etc. icke utan särskild dispens må ske på mindre avstånd än 5 km från tätbebyggt område.

Med hänsyn till de olika synpunkter, som kunna läggas på förevarande lokaliseringsfråga, vill utskottet för egen del anföra följande.

En förläggning till såväl Tenhult som Sävstaholm har ur operativ synpunkt bedömts godtagbar, ehuru överbefälhavaren numera har förordat sistnämnda alternativ. Vid tidigare tillfällen, senast år 1960, har överbefälhavaren emellertid framhållit, att lokalisering av en central ammunitions-sammansättningsverkstad till södra Sverige vore att föredraga.

Det kan i sammanhanget erinras om att Kungl. Maj:t med anledning av överbefälhavarens förslag år 1958 uppdrog åt fabriksstyrelsen att förhandla och sluta preliminärt avtal rörande förvärv för kronans räkning av mark i Tenhult. Sedan fabriksstyrelsen tagit kontakt med en enskild ägare av mark i närheten av Tenhult och det vid dessa förhandlingar framkommit

att kostnaderna för markförvärvet skulle komma att uppgå till betydande belopp, hade styrelsen samrått med försvarsstaben angående ändrad förläggning av fredsverkstaden. Härvid framkom att från överbefälhavarens sida hinder ej mötte för en placering av denna till Katrineholmsområdet.

Vad därefter beträffar säkerhetsfrågan har utskottet under hand från Tenhults och Västra Vingåkers kommuner samt från jägmästaren i Nyköpings revir erhållit uppgifter om gårdar m. m., belägna inom en radie av 5 km från de tilltänkta anläggningarna på Eckerholms och Sävstaholms kronoparker. Sedermera har sprängämnesinspektionen i en till utskottet överlämnad promemoria lämnat en närmare redogörelse för bebyggelsen på förenämnda båda områden. Utskottet får hänvisa till dessa uppgifter, vilka fogas som bilagor A—D till detta utlåtande.

Med hänsyn till de sinsemellan delvis oförenliga meningar, som kommit till uttryck i säkerhetsfrågan, anser utskottet ytterligare utredning erforderlig. Utskottet anser sig nämligen på nu förefintligt underlag icke kunna taga ställning till de olika alternativen. Det må också erinras om att sprängämnesinspektionen i sitt ovannämnda remissyttrande framhållit, att den tidigare icke detaljgranskat Eckersholmsalternativets lämplighet för avsett ändamål och att den undersökning, som gjorts i anledning av utskottets remiss, försvårats av vinterförhållanden. Vid de ytterligare utredningar, som alltså enligt utskottets mening erfordras, synes även böra undersökas, i vad mån gällande säkerhetsavstånd påverkas exempelvis av terrängförhållanden; vegetation, eventuell uppdelning av de kvantiteter explosiva ämnen, som avses bli hanterade inom området, eller genom särskilda anordningar, såsom betonginvallningar. Det synes också böra klarläggas, huruvida garantier i en eller annan form kunna erhållas mot en eventuell framtida, mot verkstadsanläggningen påträngande bebyggelse.

Kostnadsfrågan bör självfallet tillmätas stor betydelse. Även härutinnan föreligger oklarhet. Fabriksstyrelsen har visserligen i sitt remissyttrande till utskottet gjort gällande, att Eckersholmsalternativet skulle bli avsevärt dyrare än Sävstaholmsalternativet. Men den omständigheten att förstnämnda alternativ rekognoscerats under ogynnsamma vinterförhållanden föranleder, såsom styrelsen framhållit, viss osäkerhet i fråga om kostnadsbedömningarna. Vid de kostnadsredovisningar som förebragts har hänsyn tagits endast till direkta utgifter i samband med verkstadsanläggningens uppförande. Beaktas böra också andra kostnader, som stå i samband med en nylokalisering, exempelvis för byggande av bostäder, för arbetskraftens omflyttning samt för förtidspensionering och annan ersättning till den arbetskraft, som icke kan överflyttas till den nya verkstaden. Erinras må jämväl att arbetsmarknadsstyrelsen ansett, att det ur sysselsättningsynpunkt är fördelaktigast med en lokalisering av ifrågavarande verkstad till Tenhult. I anslutning härtill vill utskottet framhålla, att berörda personalorganisationer, Försvarets civila tjänstemannaförbund och Försvarets civila

personals förbund, inför utskottet utvecklat sina synpunkter på lokaliseringsfrågan och därvid starkt hävdad, att en gemensam verkstad för ammunitionssammansättning borde förläggas till ort, där dylik verksamhet tidigare bedrivits.

Hänsyn synes enligt utskottets mening också böra tagas till att tillkomsten av en sammansättningsverkstad för fredsbruk medför, att på olika håll i landet befintliga lokala utrymmen i berganläggningar komma att frigöras. Dessa utrymmen äro avsedda att vid krig och vid fara av krig i samband med utspridning av förråden utnyttjas för sammansättning av ammunition. I Tenhult finnes i motsats till i Vingåker redan nu en sådan verkstad, inrymd i berggrum. Vid en förläggning av den centrala sammansättningsverkstaden till Tenhult får denna verkstad tillgång till en arbetsstyrka med redan förvärvad yrkeserfarenhet — vilket måste anses betydelsefullt med hänsyn till att den tillverkning, varom här är fråga, är av särskilt känslig natur.

Utskottet har informerats om att den nuvarande anläggningen i Tenhult är av betydande omfattning och att stora kostnader nedlagts på densamma. Det bör undersökas, i vad mån dessa byggnader kunna tagas i anspråk för delar av sammansättningsverksamheten eller för annat lämpligt ändamål.

Enligt fabriksstyrelsen beräknas tillverkningen hädanefter komma att sysselsätta 75—100 man. Härmed är ramen för anläggningen given. Fabriksstyrelsen synes därför också ha räknat med att någon nyanställning av personal i Tenhult icke skulle ske i samband med pensionsavgång intill förflyttningen. Utskottet förutsätter, att man grundat denna prognos på en tillräckligt långsiktig planering, så att anspråk på nya anläggningar icke behöver uppstå under den närmaste framtiden.

I samband med förnyad utredning bör domänstyrelsens yttrande inhämtas rörande upplåtelse av mark inom de båda här aktuella kronoparkerna. Storleken av de arealer, som erfordras eller vid framtida utvidgning komma att ytterligare erfordras av kronomarken, har icke närmare angivits.

Av det föregående framgår att utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om fullföljande av det av riksdagen tidigare fattade beslutet om uppförande av en sammansättningsverkstad för ammunition m. m. De av riksdagen tidigare anvisade medlen härför böra sålunda av Kungl. Maj:t få disponeras för avsett ändamål.

Med avseende å lokaliseringsfrågan anser utskottet sig emellertid icke kunna på grundval av tillgängligt utredningsmaterial i fråga om säkerhets- och kostnadssynpunkterna bedöma, vilket av de aktuella alternativen som är att föredraga. Med hänsyn till den stora betydelse, som måste tillmätas nämnda båda synpunkter, anser utskottet därför förnyade undersökningar erforderliga. Ett fullständigt underlag bör alltså förebringas för en avvägning mellan nyssnämnda båda synpunkter samt de företagsekonomiska motiv, som tala för det ena eller andra alternativet. Med hänsyn till angelägenheten av att en försening i fråga om sammansättningsverkstadens till-

komst i möjligaste mån undvikas, anser utskottet, att det bör tillkomma Kungl. Maj:t att fatta beslut i ärendet, sedan berörda utredningar verkställts.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avser fullföljande av riksdagens beslut år 1958 om upprättande av en sammansättningsverkstad för ammunition m. m.;

II. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 647 och II: 806, i skrivelse till Kungl. Maj:t

a) hemställa om förnyad utredning i enlighet med vad utskottet anfört rörande ammunitionssammansättningsverkstadens förläggning;

b) uttala att riksdagen icke har något att erinra mot att Kungl. Maj:t sedan utredningen verkställts fattar beslut i förlägningsfrågan utan riksdagens vidare hörande.

Stockholm den 5 mars 1963

ERNST V. STAXÅNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit
från första kammaren: herrar Gillström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, Ivar Johansson, Virgin, Fritz Persson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Bengtson, Per Jacobsson, Söderberg, Mårtensson, Per-Olof Hanson och Åkerlund; samt

från andra kammaren: herrar Staxång, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm, Ståhl, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Blidfors, Almgren, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, herrar Svensson i Ljungskile, Johansson i Norrköping, Bohman, Gustafsson i Kårby och Löfroth.

Tenhults kommunalkontor*Statsutskottets 1:a avdelning Byrådirektör A. Gyllenram*

Enligt anmodan får undertecknade härmed avgiva redovisning över bebyggelseenheter inom vissa avstånd från föreslagen förläggningsplats för ammunitionsfabrik inom Eckersholms kronopark i Tenhults kommun (Bilaga 1). För att göra redovisningen så fullständig som möjligt har angivits bebyggelse inom cirklar med resp. 3, 4 och 5 km radie från den vid avdelningens besök angivna förläggningsplatsen.

För uppgifternas riktighet ansvarar undertecknade under tjänstemannaansvar.

Såsom kommentar till redovisningen må anföras, att flera av de angivna lantgårdarna utgör icke bärkraftiga jordbruk, vilka inom en nära framtid torde komma att nedläggas eller sammanslås med näraliggande enheter. Vidare må nämnas, att Munksjö AB, Jönköping, är ägare till största delen av de till kronoparken angränsande skogsmarkerna, vilket torde garantera att ingen ytterligare bebyggelse kommer att ske, speciellt sommarstugebebyggelse, då bolaget icke försäljer eller upplåter mark för sådana ändamål.

Då Ödestugu kyrkby synes ha viss betydelse ur säkerhetssynpunkt trots den ringa bebyggelsen därstädes, vill undertecknade påvisa, att byn enligt den avgivna redovisningen ligger i dels yttre delen av 4 km-radien och dels utanför densamma, men att kyrkbyn helt kan komma utanför 5-km-radien om förläggningsplatsen inom kronoparken förskjutes något österut. I sistnämnda fall torde till viss del andra tillfartsvägar fram till området få användas, men desamma torde väl fylla anspråken för erforderlig fordons trafik.

Den sålunda företagna utredningen torde till alla delar bekräfta våra tidigare lämnade uppgifter och synes väl hävda Tenhultsförslaget i jämförelse med andra förslag. Tenhult den 23 november 1962.

G. A:SON ANNBY
Kommunalfullmäktiges
ordförande

Håkan Walander
Kommunalkamrer

Förteckning över fastigheter inom resp. 3, 4 och 5 km radie från föreslagen förläggningsplats för ammunitionsfabrik i Tenhults kommun.

Fastighet	Lant-gård	Som-marst.	Torp	Övr. bost.hus	Kyrka	Skola	Sum-ma	Anmärkn.
3 km radie:								
Urabygget.....		1						
Tomten, Falla.....	1							
L:a Parken.....	1							
St. Parken.....	1							
Knutstorp.....	1							
Norrängen.....			1					
Fällan.....	1							
Lilleskog.....				1				
Svenshult.....	1							
Hästgången.....	1							
Ulfstorps kvarn.....			1	1				
Sjöberg, Ulfstorp.....				1				
Ulfstorp.....		5						
Ulfstorp.....	2							
Häborarp.....	1							
Ångstorp.....	1							
Bäckaskog.....			1					
Hybba.....			1					
Magerslätt.....		1						
Summa	11	7	4	3			= 25	
4 km radie:								
Fågelfors.....				1				
Falla by.....	6							
Rammenås by.....	6							
Eriandstorp.....	3							
Skoga.....	1							
Sjöbo.....		3						
Sonarp.....	3	1	3 ¹	1				¹ bebos end. sommartid
Hyltan (nedlagt och kommer att nedrivas)								
Ödestugu by.....	7			10 ¹	1	1		¹ 1 obebott
Summa	26	4	3	12	1	1	= 47	
5 km radie:								
Ödestugu by.....	3	1		6				
Nybygget.....				1				
Slätten.....	1							
Dammen ¹								¹ ödegård
Rammenås.....	1							
Skogslund ¹								¹ ödegård
Hultet.....			1					
Västgötatorp.....	2							
Pälland.....	1							
Perstorp.....	1							
Råhult.....	1							
Turkiet.....	1			1				
Djorarp.....	1							
Fagerhult.....		2						
Summa	12	3	1	8			= 24	
Totalt	49	14	8	23	1	1	= 96	

Västra Vingåkers kommun

Till Byrådirektör Åke Gyllenram

Som man av medsända handlingar (Bilaga 1) kan utläsa är ifrågavarande område tydligt avflyttningsdistrikt. De nu brukade gårdarna äro inte av någon större areal och de flesta är knappast bärkraftiga och man får räkna med fortsatt avflyttning.

Av sommarstugorna är det största antalet »hemmagjorda» och inte av någon större kvalitet.

EJNAR FREDRIKSSON
Ordf. i V. Vingåkers kommunalnämnd

Västra Vingåkers kommun			
Sommarsstugor			
År	Antal	Antal	Antal
1950	10	5	5
1951	10	5	5
1952	10	10	0
1953	11	8	3
Totalt			
1950	10	5	5
1951	10	5	5
1952	10	10	0
1953	11	8	3
Totalt			
1950	10	5	5
1951	10	5	5
1952	10	10	0
1953	11	8	3
Totalt			

Uppgifter ang. gårdar, stugor och torp m. m. inom 5 km från planerad ammunitionsvärkstad i Västra Vingåker.

	Västra Vingåker	Östra Vingåker	Hävla	S:a
<i>Inom 3 km ligga i</i>				
Bondgårdar: i bruk, bebodda.....	4	—	1	5
Bebodda fastigheter: lantgårdar (ej i bruk), torp o. dyl.....	10 ¹	—	—	10
Obebodda o. nedlagda gårdar o. torp	7	—	2	9
Sommarstugor, alla slag ..... C:a	20	—	—	20
Fast bosatta personer.....	56	—	8	64
<i>Mellan 3 o. 4 km</i>				
Bondgårdar: i bruk, bebodda.....	3	1	4	8
Bebodda fastigheter: lantgårdar (ej i bruk), torp o. dyl.....	2	—	3	5
Obebodda o. nedlagda gårdar o. torp	2	3	4	9
Sommarstugor, alla slag.....	10	—	—	10
Fast bosatta personer.....	16	3	28	47
<i>Mellan 4 o. 5 km</i>				
Bondgårdar: i bruk, bebodda.....	4	1	6	11
Bebodda fastigheter: lantgårdar (ej i bruk), torp o. dyl.....	2	2	6	10
Obebodda o. nedlagda gårdar o. torp	6	5	8	19
Sommarstugor, alla slag.....	—	—	40	40
Fast bosatta personer.....	20	9	88	117
<i>Sammandrag</i>				
	Inom			
	3 km	3—4 km	4—5 km	Summa
Bondgårdar: i bruk, bebodda.....	5	8	11	24
Bebodda fastigheter: lantgårdar (ej i bruk), torp o. dyl.....	10	5	10	25
Obebodda o. nedlagda gårdar o. torp	9	9	19	37
Sommarstugor, alla slag C:a	20	10	40	70
Antal fast bosatta personer.....	64	47	117	228

¹ Därav 3 moderna skogsarbetarbostäder.

Siffrorna bygga på uppgifter från resp. pastorsexpeditioner samt fastighetslängder.

V. Vingåkers Kommunalkontor den 24/11 1962

Carl Cassel

Domänverket

Herr Byrådirektör K. Å. G. Gyllenram

Riksdagens statsutskott

Jämlikt anmodan per telefon får jag lämna följande uppgifter om gårdar m. m. belägna inom en radie av 5 km från en tänkt anläggning å kronoparken Sävstaholm i V. Vingåkers socken dels nära Tisnaren mellan Sandvik och Västerlund, dels ock söder Älingsjön.

Anläggningens belägenhet är känd genom en från Försvarets Fabriksstyrelse erhållen situationsplan.

Som kartmaterial för utredningen har använts Topografisk karta över Sverige, blad 9 G Katrineholm NV, skala 1:50 000, rekognoscerad 1959 och tryckt 7.7.60, vilket torde vara modernaste, officiella kartmaterielet för trakten i fråga. Med användning av kartans beteckningar fås följande antal fastigheter av nedan angivet slag inom 5 km:s radie:

	Jordbruksgårdar		Jordbruks-, bostads- eller verkstads- lägenheter	Kyrkor av sten	Präst- gård	Skola	Ålder- doms- hem	Vård- hem
	50—200 ha	3—50 ha						
Sörml.	—	37	105	—	—	1	—	1
Österg.	2	19	102	1	1	1	1	—
S:a st.	2	56	207	1	1	2	1	1

Antalet sommarstugor torde ha ökat varför siffran 207 säkert är i underkant, endast 3 kända stugor utöver kartans tecken ha tillagts; här ingår också enbart å kronoparken 5 moderna arbetarbostäder.

En förflyttning enbart på 200 m mot öster av anläggningen vid Tisnaren skulle betyda att även Beckershovs herrgård kom inom 5 km:s radien.

Nu använt kartmaterial ger en mycket säkrare grund för utredningen än förut per telefon lämnad summarisk uppgift hämtad från generalstabsblad i skala 1:100 000, uppmätt 1924. Nyköping den 22.11.62.

G. SÄFWENBERG

Sprängämnesinspektionen

PM

angående uppförande av sammansättningsfabrik för ammunition m. m. med redovisning av vissa synpunkter och värderingar, som legat till grund för av undertecknad vid konferenser och platsbesök meddelade bedömningsresultat, vilka sedermera kommit till uttryck i det av Sprängämnesinspektionen till Riksdagens statsutskott den 14.1.1963 på Kungl. Maj:ts anmodan avgivna utlåtandet i ärendet.

Vid den skyddstekniska prövning och jämförelse från skyddsteknisk synpunkt av de senast aktuella förläggningalternativen Sävstaholms resp. Eckersholms kronoparker, har *dels* bedömts huruvida det med hänsyn till förekommande skyddsobjekt är möjligt att inrymma en anläggning av i nuläget angiven storleksordning inom ifrågavarande arealer, och *dels* tagits ställning till möjligheterna för en framtida expansion.

I rubricerade utlåtande till Statsutskottet har Sprängämnesinspektionen förklarat sig anse båda alternativen genomförbara under vissa för Eckersholmsalternativet redovisade förutsättningar, såsom dispens från gällande 5 000-metersavstånd, ringa eller ingen expansionsmöjlighet etc.

Den erfarenhet Sprängämnesinspektionen har av rådande snabba tekniska utveckling inom det militära explosivvaruområdet samt kannedomen om, att samtliga FFV anläggningar för explosivvarutillverkning helt saknar möjligheter att expandera på ett från skyddssynpunkt tillfredsställande sätt, har ansetts vara fullgoda motiv för att energiskt förorda Sävstaholmsalternativet, vilket erbjuder goda framtida utbyggnadsmöjligheter.

Bedömningen av de båda förläggningalternativen bygger på ett ingående studium av tillgängligt kartmaterial samt besök på ifrågavarande platser. Sedan fabriksanläggningens olika tillverknings- och förrådsenheter inplacerats i från drifts- resp. säkerhetssynpunkt lämpliga terrängavsnitt, har förefintliga avstånd mellan dessa enheter och förekommande skyddsobjekt blivit föremål för granskning, varvid hänsyn tagits till aktuella explosivämneskvantiteter och terrängskydd.

Detta bedömningssätt är helt i överensstämmelse med ett uttalande av 1942 års sakkunniga för revision av förordningen angående explosiva varor. I »Betänkande med förslag till ny Kungl. Maj:ts förordning angående explosiva varor m. m.» (Statens offentliga utredningar 1948: 8, Handelsdepartementet) anges i 33 §, att stipulerade minimiavstånd från redovisade skyddsobjekt skall räknas till närmast belägna byggnad eller annan anläggning, inom vilken explosivvara tillverkas eller förvaras. I samma paragraf, men följande stycke, sägs vidare, att länsstyrelse efter Sprängämnesinspektionens hörande äger medgiva undantag beträffande nämnda minimiavstånd, där till förekommande av de med en explosion förbundna verkningar synnerligen gynnsamma terrängförhållanden är för handen, eller särskilda skyddsanordningar vidtagits.

I motionernas I: 647 och II: 806 avslutande stycken förordas att anläggningen uppföres på mark tillhörig Eckersholms kronopark, som uppfyller alla säkerhetsbestämmelser, och göres därjämte uttalandet, att på

denna plats inom Tenhult får man precis samma möjligheter till en fortsatt utveckling av verksamheten som kan erbjudas i Vingåker.

Av motionstexten kan ej utläsas på vilka grunder denna uppfattning är baserad. Måhända har man vilseletts av ordet »sammansättningsverkstad» i Kungl. Maj:ts proposition nr 121/1962, och utgått ifrån att anläggningen endast omfattar någon enstaka tillverknings- resp. förrådsbyggnad och mätt avstånden till skyddsobjekten från resp. kronoparks centrum.

Ett dylikt tillvägagångssätt kan även ha använts vid utarbetandet av de skyddsavståndsredovisningar som inforrats till Statsutskottet genom byrådirektör Gyllenram från Vingåkers och Tenhults kommuner samt från jägmästaren i Nyköpings revir.

De skyddsavstånd som genom dessa handlingar tillställts Statsutskottet är sålunda olika de i bifogade tabeller (bilagor 1—3) angivna, på grund av att de uttagits från helt skilda utgångspunkter. I bifogade tabeller redovisade avstånd har framtagits genom kontrollmätningar å ekonomiska kartan inom aktuella 5 km-regioner, varvid viss utöver i kommunuppgifterna redovisad bebyggelse medtagits.

Vid jämförelse av de båda objekten finner man att ett avsevärt större antal skyddsobjekt inom den närmaste regionen beröres vid en förläggning till Eckersholm än till Vingåker.

Under de konferenser i detta ärende som ägt rum på anmodan av Statsutskottet, har jag sökt klargöra Sprängämnesinspektionens uppfattning hur i explosivvaruförordningen stipulerat 5-kmavstånd bör tillämpas. Under hänvisning bl. a. till föreliggande möjlighet att genom länsstyrelses dispens frångå detta krav om synnerliga skäl finnas därtill, har jag sökt giva kravet en mera principiell innebörd, syftande till bästa möjliga utgångsläge i kampen mot påträngande tätbebyggelse. Möjligheterna för, eller riktigare riskerna för, att närliggande byar på accepterbart skyddsavstånd från planerad fabriksanläggning skall genom dennas tillkomst bringas till snabb och svårkontrollerbar tillväxt, måste anses vara större än att en helt ny tätbebyggelse skall växa upp i riskabel närhet till en dylik anläggning.

Det är även i linje med denna tolkning jag bemött frågor angående sjön Tisnarens skyddseffekt i Vingåkersalternativet. Sjön ifråga ger ett definitivt skydd mot påträngande bebyggelse och avstånden över sjön till förekommande skyddsobjekt är större än vad som normalt kräves för kvantiteter av här aktuellt slag. Stockholm den 8 februari 1962.

INGVAR RUDIN
ch Säl mil.avd.

Förteckning över fastigheter vilka redovisats av Tenhulls kommun i skrivelse den 23 november 1962 till Statsutskottet

Fastighet	Typ	Avstånd i km. från närmaste fabriks- resp. förrådsanläggning	
Urabygget.....	Sommarstuga	1,30	
Tomten, Falla.....	Lantgård	1,90	
L:a Parken.....	"	1,80	
St. Parken.....	"	1,70	
Knutstorp.....	"	1,10	
Norrängen ¹	Torp	0,75	förråd
Fällan ¹	Lantgård	1,10	"
Lilleskog ¹	Bost. hus	0,10	"
Svenshult.....	Lantgård	1,35	"
Hästgängen.....	"	1,30	"
Ulfstörpskvarn.....	Torp	1,35	"
".....	Bost. hus	1,40	"
Sjöberg Ulfstorp.....	" "	1,10	"
Ulfstorp.....	Sommarstugor (5 st)	1,15	"
" Sörgården.....	Lantgård	1,20	"
" Norrgården.....	"	1,15	"
Haborarp ¹	"	0,80	"
Ångtorpet.....	"	0,75	"
Bäckaskog.....	Torp	2,15	"
Hybba, (Hybben) ¹	"	2,70	"
Magerslätt ¹	Sommarstuga	1,25	"
Fågelfors.....	Bost. hus	2,85	"
Falla by.....	Lantgårdar (6 st)	2,35—2,95	"
Rammenås by (Rommenås).....	" (6 st)	3,30—3,45	förråd och fabrik
Erlandstorp.....	" (3 st)	3,40	förråd
Skoga.....	Lantgård	2,20	"
Sjöbo ¹	Sommarst. (3 st)	1,75—1,90	"
Sonarp.....	Lantgårdar (3 st)	2,95	"
Ödestuga by			
Kullagården.....		2,40	
Östragården.....		2,70	
Backagården.....		2,85	
Sörgården.....		2,85	
Brogården.....		3,10	
Kyrkan.....		3,15	
Norrgården.....		3,45	
Klockaregården.....		3,70	
Nybygget.....	Bost. hus	3,95	
Slätten.....	Lantgård	3,50	
Dammen.....	Ödegård	3,80	
Rammenås.....	jmf. Rommenås ovan		
Skogslund.....	Ödegård (3 st)	3,50	fabr.
		4,00—4,20	förråd
Hultet.....	Torp	3,75	"
Västergötatorp.....	Lantgårdar (2 st)	3,95	"
Påland.....	Lantgård	3,60	"
Perstorp.....	"	3,45	"
Råhult.....	"	3,25	"
Turkiet ¹	"	4,85	"
Djorarp.....	"	3,90	"
Fagerhult.....	Sommarst.	3,80	"

¹ Inom kronopark

Förteckning över fastigheter vilka redovisats av Västra Vingåkers kommun i skrivelse den 24 november 1962 till Statsutskottet

Fastighet	Typ	Avstånd i km från närmaste fabriks- resp. förrådsanläggning
Sandvik ¹	Sommarbost.	0,60
Västerlund ¹	Ej bebodd	0,05
Ålångstugan ¹	Lantgård	0,50
Bromshult ¹	»	1,85
Bäckstugan ¹	»	0,35
Västervikstorp ¹	Bost. hus	1,55
Bärle ¹	Lantgård	1,05
Stenbäcksstugan ¹	»	1,95
Solbergatorp ¹	»	2,35
Upsala 1: 8	»	1,10
Upsala torp	Bost. hus	1,05
Katrineberg	Lantgård	0,90
Björkliden	»	0,95
Upsala 1: 4	Sommarbost.	1,00
Upsala 1: 12	»	1,00
Västervik	Lantgård	1,65
Hagstugan	»	1,80
Solberga	»	1,00
Myngen	Sommarbost.	2,55
Målvik	Lantgård	2,25
Gäringe	Lantgårdar	3,75—4,05
Sjöholmen	Torp	3,35
St. Stensätter	Lantgård	4,95
Munketorp	»	4,00
Högby	»	2,40
Ekedal	»	1,95
Fritsborg	Torp	3,15
Erikslund	»	4,95
Vadsberg	»	4,80
Klangstugan	»	4,60
Vadstorp	Lantgård	4,45
Ekeberg	»	1,60
Vadsholm	»	4,20
Nytorp	»	2,70
Ladukärr	»	3,40
Stenstorp	»	4,20
Östergården	»	4,90
Skomakarstugan	»	3,00
Gäringsnäs	»	2,25
Enslund	»	3,65
Enfalla	»	4,80
Rosenlund	»	4,20
Nergården	»	4,40
Bliggetorp	Lantgårdar (4 st)	3,20—3,25
Västra Vadslund	Lantgård	3,65
Östra Vadslund	»	3,70
Västergården	»	4,30
Perstorp	»	2,20
Janslund	»	4,10

¹ Inom kronopark

Fastighet	Typ	Avstånd i km från närmaste fabriks- resp. förrådsanläggning	
Kojstugan.....	Torp	4,60	förråd
Brännstugan.....	»	4,45	»
Åskedalen.....	Lantgård	3,50	»
Jonstorp.....	»	4,50	»
Östmossen.....	»	4,00	»
Ekeberg.....	»	3,00	»
Källtorp.....	»	3,25	»
Hällstugan.....	»	4,70	»
Målvikstorp.....	»	2,50	»
Kvastorp.....	»	3,50	»
Skiringstorp.....	»	4,45	»
Lisstorp.....	»	4,35	»
Nybygget.....	»	3,80	»
Hyddan.....	Bost. hus	2,80	»
Karlstorp.....	Lantgård	2,90	»
Dammen.....	»	4,80	»
Ramninge.....	Torp	3,35	»
Beckershov.....	Herrgård	4,40	»
Norslund.....	Lantgård	2,55	»
Norsnäs.....	Torp	3,40	»
Nässtugan.....	Lantgård	4,35	»
Uddstugan.....	»	3,80	»
Gustavsberg.....	Bost. hus	4,15	»
Hasselbacken.....	» »	4,35	»
Tisenhult.....	Herrgård	4,05	»
»	Bost. hus	4,30	»
Lövhult.....	» » 3 st	4,50	»
Fallet.....	Lantgård	4,95	»
Ötorp.....	»	2,30	»
Aktorp.....	»	4,20	»
Lilla Hagen.....	»	3,05	»
Kännstorp.....	»	4,70	»
Knektstugan.....	»	4,45	»
Hagen.....	»	3,15	»
Arvstorp.....	»	3,75	»
Charlottenro.....	»	4,75—4,85	»
Torp.....	»	5,00	»
Ekebyskolan.....	»	3,40	»
Soludden.....	»	4,40	»
Ekeby.....	Herrgård	3,10—3,25	»
Öna, Tisenö.....	Lantgård	1,85	»
<i>Skedevi</i>			
Eket.....	Bost. hus	4,05	»
Sjöstugan.....	» »	4,50	»
Västergården.....	Lantgård	4,45	»
Ålderdomshem.....	»	4,50	»
Strandvik.....	Bost. hus	4,20	»
Kyrkan.....	»	4,20	»
Östergården.....	Lantgård	4,70	»
Ekön.....	»	2,35	»
Hagaberg.....	Bost. hus	3,95	»
Östergården.....	Lantgård	4,45	»
Fridhem.....	Bost. hus	4,30	»
Lugnet.....	» »	4,30	»
Tornsberg.....	Lantgård	4,05	»
Skedevi prästgård.....	»	3,70	»
Sandstugan.....	Bost. hus	4,20	»
Hagalund.....	» »	4,00	»

Fastighet	Typ	Avstånd i km från närmaste fabriks- resp. förrådsanläggning
Fiskartorpet.....	Bost. hus	3,60
Ryd.....	Lantgård	2,95
Lekberget.....	»	4,25
Viberga.....	»	3,30
Tölingsnäs.....	»	2,80—2,90
Axborg.....	Bost. hus	4,45
Skogalund.....	» »	4,50
Alexberg.....	» »	4,35
Karlslund.....	» »	4,60
Ruda.....	Herrgård	4,50—4,75
Lyttersta.....	Sommarstugeomr.	2,00—2,30
».....	Bost. hus 5 st	2,50—3,15
».....	Lantgård	2,65
Nystugan.....	Bost. hus	2,80
Högsätter.....	» » 5 st	4,15—4,45
Persberg.....	» » 2 st	4,85—4,90
Mostugan.....	Lantgård	3,90
Vitmossen.....	»	4,10
Remsnidaretorp.....	»	4,85
Västorp.....	»	4,05
Lilla Ullevistugan.....	Bost. hus	4,60
Ullevi.....	Lantgård	4,70
Karstorp.....	»	3,70
Lövåker.....	»	3,00
Gäringstorp (Vårnåshemmet).....	Herrgård	3,95—4,40
Blackstorp.....	Lantgård	2,80
Gäringe.....	»	3,75—4,40